

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової
адміністрації
Фаховий коледж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної
академії
ім. Тараса Шевченка

Циклова комісія музичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчально-виховної роботи
Павло ЯЛОВСЬКИЙ
«07» вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українська народно-музична творчість.

Українська музична література

Освітньо-професійний ступінь **фаховий молодший бакалавр**

Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**

Спеціальність **014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)**

Освітньо-професійна програма **Середня освіта (Музичне мистецтво)**

Кременець – 2024

Мороз О. В. Українська народно-музична творчість. Українська музична література: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів фахової передвищої освіти з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Кременець, 2024. 15 с.

Розробник:

Мороз Олександра Віталіївна –викладачциклової комісії музичних дисциплін Фахового коледжу КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії музичних дисциплін
Протокол від « 1 » серпня 20 24 р. № 1

Голова циклової комісії

Сергій ШЕГЕРА

1. Вступ

Глибоке розуміння історії та сучасного стану української музики, а також усвідомлення її вагомого внеску у світову музичну культуру є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Основними аспектами вивчення навчальної дисципліни «Музична література (Українська народно-музична творчість. Українська музична література)» є історія розвитку українського фольклору, обрядова спадщина, жанрова різноманітність народного фольклору; творчі досягнення провідних українських композиторів, їхній внесок у розвиток національної музики та дослідження особливостей їхньої стилістики на тлі загальноєвропейських музичних процесів.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Музична література (Українська народно-музична творчість. Українська музична література)» складена для навчання здобувачів освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» відповідно до освітньо-професійної програми Середня освіта (Музичне мистецтво) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
		Форма здобуття освіти		
Кількість кредитів ECTS–	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна		
Змістові модулі – 8	Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)	Рік підготовки:		
		3-й	4-й	
		Семестр		
		6-й	7-й	8-й
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти: Аудиторних – 2 Самостійна робота – 2	Освітньо-професійна програма Середня освіта (Музичне мистецтво)	Лекції		
		20 год	20 год	18 год
		Практичні, семінарські		
		20 год	10 год	10 год
		Лабораторні		
	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Самостійна робота		
20 год		15 год	17 год	
Вид контролю: Екзамен- 8-й семестр				

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 65% / 35%.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Музична література (Українська народно-музична творчість. Українська музична література)» є формування у здобувачів фахової передвищої освіти естетичного смаку, поглиблення національної свідомості та виховання поваги до культурних надбань українського народу через занурення в багатий світ народної пісні; ознайомлення здобувачів фахової передвищої освіти з особливостями розвитку музики в нашій країні, аналіз еволюції музичних жанрів та творчості українських видатних композиторів; застосування отриманих знань у педагогічній діяльності.

Завдання курсу:

- Ознайомити здобувачів фахової передвищої освіти з історією та культурою українського народу.
- Надати систематичні знання про український фольклор, зокрема, про обряди та звичаї.
- Розвивати здатність сприймати та аналізувати музичні твори.
- Сформувати повагу до народного мистецтва та бажання зберегти культурну спадщину.
- З'ясувати, як суспільні зміни та історичні події впливали на розвиток української музики в різні епохи.
- Формувати вміння аналізувати та досліджувати твори видатних українських композиторів, які відображають різні етапи розвитку національної музики.
- Формувати навички застосування фахової термінології.
- Навчити ефективно презентувати власні результати наукових досліджень за допомогою письмових робіт, усних доповідей та візуальних презентацій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів фахової передвищої освіти повинні бути сформовані такі **компетентності**:

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК2 Здатність до використання предметних знань в освітньому процесі.

СК16 Здатність до інтеграції знань з педагогіки, психології, музичного мистецтва, синтезу мистецтв, інших навчальних предметів та їх застосування у процесі виконання професійних завдань.

СК17 Здатність до використання в освітньому процесі національних та світових систем музичного виховання учнівської молоді, підходів, принципів, методів і форм проведення уроків музичного мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво»; володіння програмним інструментарієм дистанційної музичної освіти.

Програмні результати навчання

Нормативний зміст вивчення здобувачами фахової передвищої освіти навчальної дисципліни «Українська народно-музична творчість. Українська

музична література» сформульований у таких **програмних результатах навчання**:

РН6 Застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей в освітньому середовищі.

РН16 Володіти теоретико-методологічними знаннями у галузі музичного мистецтва, принципами та закономірностями організації музично-освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти; враховувати у процесі музичного навчання та виховання учнів їх індивідуальні та вікові особливості, освітні потреби.

РН23 Уміти формувати вокально-виконавський репертуар для учасників вокальної студії, розвивати їх творчий потенціал, вокально-виконавську майстерність.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Первісне мистецтво. Український обрядовий фольклор.

Тема 1. Вступ. Предмет вивчення дисципліни «Українська народно-музична творчість. Українська музична література». Обрядовий фольклор.

Фольклор: визначення, предмет, основні категорії. Періодизація українського фольклору. Первісне мистецтво: формування українського фольклору в доісторичні часи. Історичний період формування українського фольклору.

Тема 2. Календарно-обрядовий фольклор. Зимовий та весняний жанрові цикли.

Основні обряди зимового циклу. Жанри календарно-обрядових пісень зимового циклу. Вертеп. «Коза». «Маланка». Історія походження весняних обрядів. Особливості, тематика та різновиди веснянок.

Тема 3. Календарно-обрядовий фольклор. Літній та осінній жанрові цикли.

Пісні літнього циклу, їх тематика. Купальські пісні. Петрівчані пісні. Жнива і жнивварські обряди. Характеристика жнивварських пісень.

Тема 4. Родинно-обрядовий фольклор. Весільний та похоронний жанрові цикли.

Українське весілля як важливий складник духовної культури народу. Тематика весільних пісень, етапи весільного дійства. Похоронні обряди і голосіння.

Змістовий модуль 2. Український народний музичний епос.

Тема 5. Епічні пісні. Історичні пісні.

Билини: походження, музичні особливості. Думи: походження і тематика, музичні та поетичні особливості. Приклади відомих українських дум: "Дума про козака Голоту", "Дума про Марусю Богуславку", "Дума про втечу трьох братів з Азова".

Кобзарі та лірники: виконавці народних дум. Походження і соціальний статус кобзарів та лірників. Видатні українські кобзарі, бандуристи: О. Вересай, С.Пасюга, Г. Гончаренко, Є. Адамцевич, В. Жданкін та ін. Тематика історичних пісень. Музичні особливості історичних пісень.

Тема 6. Українські народні музичні інструменти.

Українські народні музичні інструменти. «Троїсті музики». Танці і танцювальні пісні. Коломийки.

Змістовий модуль 3. Ліричні пісні

Тема 7. Родинно-побутові пісні.

Тематика та класифікація родинно-побутового фольклору. Жартівливі та сатиричні пісні. Дитячий фольклор: колискові пісні.

Тема 8. Соціально-побутова лірика

Загальна характеристика соціально-побутових пісень. Цикли соціально-побутових пісень: козацькі, чумацькі, бурлацькі, гайдамацькі, рекрутські, солдатські (жовнірські), кріпацькі, наймитські тощо. Найвідоміші зразки соціально-побутових пісень.

Змістовий модуль 4. Збирання та запис фольклору.

Тема 9. Принципи збирання та запису фольклору.

Особливості збирання фольклорних творів. Основні правила, обов'язкові вимоги. Паспорт фольклорного твору.

Змістовий модуль 5. Українська музична література до XIX ст.

Тема 10. Розвиток музичної культури до XVII ст.

Музична культура Київської Русі: народна, придворно-світська, церковна. Розвиток музичної грамотності. М. Ділецький – фундатор музично-теоретичної думки в Україні. «Грамматика музикальна». Розвиток музичної освіти. Київська академія. Співацька музична школа в м. Глухові.

Тема 11. Музичний світ Григорія Сковороди.

Пісенна творчість Г. Сковороди. Духовні канти «Ангели, знижайтеся», «Ах, пішли мої літа», «Сад божественних пісень», «Всякому городу — нрав і права».

Тема 12. Професійна музична культура XVII-XVIII ст.

«Золотий вік української музики». Творчість Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя – опери, симфонії, сонати, хорові концерти. Їх внесок у розвиток жанру хорового концерту.

Змістовий модуль 6. Становлення національної композиторської школи.

Тема 13. Музична культура України XIX століття.

С. Гулак-Артемівський – видатний оперний співак, драматург, композитор. Опера «Запорожець за Дунаєм» – перша українська лірико-

комедійна опера. Фундатор Перемишльської композиторської школи М. Вербицький. Просвітницька діяльність і творчість А. Вахнянина, О. Нижанківського, Д. Січинського.

Тема 14. Діяльність та творчість М. Лисенка

Фундатор української класичної музики. Творчий спадок: опери: «Тарас Бульба», "Різдвяна ніч", "Наталка-Полтавка", опера-сатира "Енеїду, дитячі - «Коза-Дерева», «Пан Коцький», «Зима і Весна»; обробки українських народних пісень; цикл музичних творів різних жанрів "Музика до "Кобзаря" Т. Шевченка".

Тема 15. Музична культура України першої половини ХХ століття.

Перша половина ХХ століття – важливий етап становлення національної композиторської школи.

Життєвий і творчий шлях М. Леонтовича. Краші обробки народних пісень,

Творчість К. Стеценка. Жанрова різноманітність його творчості. Духовна музика у творчому доробку композитора.

Творчий портрет Я. Степового. Фортепіанна творчість, особливості вокальної музики митця.

Вокально-симфонічний жанр провідний у творчості С. Людкевича.

Змістовий модуль 7. Українські композитори ХХ ст.

Тема 16. Музичний фонд Л. Ревуцький.

Біографічна довідка Л. Ревуцького. Творчість композитора - золотий фонд української класики. Твори великих музичних форм: оригінальність музичної мови та технічних прийомів. Вокальні твори: кантата «Хустина», обробки народних пісень, дитячі хорові твори тощо.

Тема 17. Корифеї української фортепіанної музики.

В. Косенко - майстер ліричних творів. Жанрова різноманітність інструментальної творчості, збірки для дітей, хори, пісні, обробки народних пісень.

Творчий портрет В. Барвінського. Інструментальна музика, жанр фортепіанної мініатюри. Імпресіоністична стилістика у творах В. Барвінського.

Тема 18. Михайло Вериківський – заспівувач української музичної культури.

Михайло Вериківський – композитор, педагог, диригент, фольклорист, музично-громадський діяч. Перший український балет “Пан Каньовський”. Перша українська ораторія «Думка про дівку-бранку Марусю Богуславку». Реквієм Миколі Лисенку та Миколі Леонтовичу. Оперна музика на твори Тараса Шевченка.

Змістовий модуль 8. Українське музичне мистецтво ХХ — початку ХХІ століть

Тема 19. Маєстро української музики Мирослав Скорик.

Життєпис М. Скорика. Творчий доробок композитора: ранній, неофольклорний, неокласичний, неоромантичний, полістилістичний, постмодерний.

Тема 20. Майстри української сучасної академічної музики - Євген Станкович, Василь Сильвестров.

Євген Станкович – композитор зі світовим ім'ям. Композиторська техніка, детальна поліфонічна фактура, пост-романтичне оркестрування.

Творчий портрет В. Сильвестров. Стильова багатоманітність: від класичних творів до сценічної музики. Музика війни.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма здобуття освіти					
	усього	у тому числі				
лекц.		сем.	практ.	лаб.	с. р.	
Змістовий модуль 1. Первісне мистецтво. Український обрядовий фольклор.						
Тема 1. Вступ. Предмет вивчення дисципліни «Українська народно-музична творчість. Українська музична література». Обрядовий фольклор.	5	2	2			1
Тема 2. Календарно-обрядовий фольклор. Зимовий та весняний жанрові цикли.	5	2	2			1
Тема 3. Календарно-обрядовий фольклор. Літній та осінній жанрові цикли.	5	2	2			1
Тема 4. Родинно-обрядовий фольклор. Весільний та похоронний жанрові цикли.	5	2	2			1
Разом за змістовим модулем 1.	20	8	8			4
Змістовий модуль 2. Український народний музичний епос.						
Тема 5. Епічні пісні. Історичні пісні.	5	2	2			1
Тема 6. Українські народні музичні інструменти.	5	2	2			1
Разом за змістовим	10	4	4			2

модулем 2.						
Змістовий модуль 3. Ліричні пісні						
Тема 7. Родинно-побутові пісні.	5	2	2			1
Тема 8. Соціально-побутова лірика	5	2	2			1
Разом за змістовим модулем 3.	10	4	4			2
Змістовий модуль 4.Збирання та запис фольклору.						
Тема 9. Принципи збирання та запису фольклору.	10	4	4			2
Підготовка до екзамену	10					10
Разом за змістовим модулем 4.	20	4	4			12
Разом за 6 -й семестр.	60	20	20			20
Змістовий модуль 5. Українська музична література до XIX ст.						
Тема 10. Розвиток музичної культури до XVII ст.	3	2	1			1
Тема 11. Музичний світ Григорія Сковороди.	4	2	1			-
Тема 12. Професійна музична культура XVII-XVIII ст..	7	4	2			1
Підготовка до екзамену	5					5
Разом за змістовим модулем 5.	19	8	4			7
Змістовий модуль 6. Становлення національної композиторської школи.						
Тема 13.Музична культура України XIX століття.	7	4	2			1
Тема 14. Діяльність та творчість М. Лисенка	7	4	2			1
Тема 15. Музична культура України першої половини XX століття.	7	4	2			1
Підготовка до екзамену	5					5
Разом за змістовим модулем 6.	26	12	6			8
Разом за 7 -й семестр.	45	20	10			15
Змістовий модуль 7. Українські композитори XX ст.						
Тема 16. Музичний фонд Л. Ревуцького.	5	2	2			1
Тема 17. Корифеї української фортепіанної	7	4	2			1

музики.						
Тема 18. Михайло Вериківський – заспівувач української музичної культури.	7	4	2			1
Підготовка до екзамену	4					4
Разом за змістовим модулем 7.	23	10	6			7
Змістовий модуль 8. Українське музичне мистецтво ХХ — початку ХХІ століть						
Тема 19. Маєстро української музики Мирослав Скорик.	8	4	2			2
Тема 20. Майстри української сучасної академічної музики - Євген Станкович, Василь Сильвестров.	8	4	2			2
Підготовка та проведення екзамену	6					6
Разом за змістовим модулем 8.	22	8	4			10
Разом за 8-й семестр	45	18	10			17
Разом за навчальним планом	150	58	40			52

6. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Вступ. Предмет вивчення дисципліни «Українська народно-музична творчість. Українська музична література». Обрядовий фольклор.	2
2.	Календарно-обрядовий фольклор. Зимовий та весняний жанрові цикли.	2
3.	Календарно-обрядовий фольклор. Літній та осінній жанрові цикли.	2
4.	Родинно-обрядовий фольклор. Весільний та похоронний жанрові цикли.	2
5.	Епічні пісні. Історичні пісні.	2
6.	Українські народні музичні інструменти.	2
7.	Родинно-побутові пісні.	2
8.	Соціально-побутова лірика	2
9.	Принципи збирання та запису фольклору.	4
10.	Розвиток музичної культури до ХVІІ ст.	2
11.	Музичний світ Григорія Сковороди.	2

12.	Професійна музична культура XVII-XVIII ст..	4
13.	Музична культура України XIX століття.	4
14.	Діяльність та творчість М. Лисенка	4
15.	Музична культура України першої половини XX століття.	4
16.	Музичний фонд Л. Ревуцького.	2
17.	Корифеї української фортепіанної музики.	4
18.	Михайло Вериківський – заспівувач української музичної культури.	4
19.	Маєстро української музики Мирослав Скорик.	4
20.	Майстри української сучасної академічної музики - Євген Станкович, Василь Сильвестров.	4
	Разом	40

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Зміст завдання	Кількість Годин
1.	Формування українського фольклору в доісторичні часи.	1
2.	Вплив християнства на український фольклор.	1
3.	Створити книжечку «Календарно-обрядові пісні»	1
4.	Зробити письмовий музично-літературний аналіз пісні весільного обряду.	1
5.	Мультимедійна презентація «Видатні українські кобзарі, бандуристи»	1
6.	Написати легенду про український народний музичний інструмент.	1
7.	Створіть підбірку колискових пісень.	1
8.	Жанрово-тематичне розмаїття суспільно-побутових пісень.	
9.	Створити паспорт фольклорного твору на вибір.	2
10.	Підготуйте доповідь на тему «Давньоруське мистецтво церковного дзвонарства»	
11.	Переглянути С. Гулак-Артемовський. «Запорожець за Дунаєм» х/фільм-опера.	1
12.	Переглянути документально-ігровий фільм «Серце запалене любов'ю» про М. Вербицького.	1
13.	Підготувати доповіді на теми: «Дитячі опери «Коза-Дерева», «Пан Коцький», «Зима і Весна» М. Лисенка.	1
14.	"Щедрик": історія створення найпопулярнішої щедрівки.	1
15.	Переглянути відео «Лев Миколайович Ревуцький (1889-1977). Життєвий та творчий шлях».	1
16.	Камерні жанри у творчості В. Косенка та В. Барвінського.	1
17.	Дослідження «М. Вериківський і Кременеччина»	1
18.	Переглянути відео «Національна легенда України МИРОСЛАВ СКОРИК (творчий портрет)»	2
19.	Написати інтерв'ю з композитором (Є. Станкович, В.	2

	Сильвестров).	
20.	Підготовка та проведення екзамену	30
	Разом	52

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти під час самостійної роботи на семінарських заняттях

1-2 бали – здобувач фахової передвищої освіти не здатен чітко окреслити мету та завдання, що стоять перед ним; відсутнє розуміння ключових термінів та понять, що використовуються у рамках даної дисципліни; спостерігається низька мотивація до самостійної роботи та практичного застосування знань.

3 бали – здобувач фахової передвищої освіти не достатньо володіє матеріалом, у відповідях допускає помилки та неточності, посередньо володіє термінологією.

4 бали – здобувач фахової передвищої освіти володіє матеріалом, дає чітку, але не вичерпну відповідь; формулює власну думку без чіткої аргументації; правильно виконує самостійні завдання, допускає незначні помилки.

5 балів – здобувач фахової передвищої освіти дає аргументовану та вичерпну відповідь; володіє теоретичними знаннями та здатний до їх практичного використання; правильно виконує самостійні завдання; активно працює над підвищенням рівня своєї професійної компетентності.

8. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: лекція (лекція-інформація, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-демонстрація, лекція-візуалізація), практичні заняття, бесіда, розповідь, практичні та дослідні роботи, самостійна робота, спостереження, аналіз, узагальнення, метод проектів тощо.

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: створення відчуття успіху у навчанні, опора на життєвий і професійний досвід здобувачів та стимулювання обов'язку і відповідальності.

9. Методи контролю

Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне, фронтальне, групове), перевірка виконання здобувачами завдань самостійної роботи.

Підсумковий контроль: екзамен у 8-му семестрі.

10 . Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни «Українська народно-музична творчість. Українська музична література»

Оцінку «5», «відмінно» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який демонструє глибоке розуміння навчального матеріалу, вільно володіє термінологією та вміє застосовувати знання на практиці, має здатність до чіткого та логічного викладу думок, демонструє високі комунікативні навички та готовність до професійної діяльності в галузі музичного виховання.

Оцінку «4», «добре» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який демонструє базове розуміння ключових концепцій курсу, але допускає термінологічні помилки та не завжди аргументує свою позицію, практичні завдання виконує з незначними помилками.

Оцінку «3», «задовільно» – здобувач фахової передвищої освіти, який демонструє базове розуміння матеріалу, проте аналітичні навички виражені слабо, відповіді переважно шаблонні, спостерігаються значні помилки у фактах.

Оцінку «2», «незадовільно» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який частково відтворює незначну частину навчального матеріалу, демонструє елементарні знання теоретичного матеріалу; не здобув достатніх знань, умінь та навичок для ефективної педагогічної діяльності, має труднощі з висловленням своєї думки.

11 . Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення, періодичні видання, методичні посібники, мультимедійні презентації за змістом тем.

12. Рекомендована література

Основна

1. Корній, Лідія Пилипівна. Історія української музичної культури від давнини до початку ХХ століття. Київ : Муз. Україна, 2018. 364 с.
2. Мирівський О. А. Українська та зарубіжна музичні літератури : посібн. 8-ме вид. Львів : СПОЛОМ, 2023. 156 с.
3. Пастушенко А.С., Пономаренко М. І. Народна пісенна творчість в Україні: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих та середніх навчальних закладів, вчителів музики загальноосвітніх шкіл. Рівне: ПП ДМ, 2012. 304 с.
4. Пісенна скарбничка українського народу. Навчальний посібник з музичної літератури для мистецьких шкіл. Укладачі: Е.О. Барикіна С.А. Голуб С.Г. Казакова. Київ, 2019.
5. Руснак І. Є. Український фольклор: навч. посіб. / І.Є. Руснак. 2-ге вид., стереотип. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 304 с.

6. Сторожук А. Українська народна музична творчість : вивчаємо, запам'ятовуємо, зберігаємо : навч.-методич. посіб. : Бар, 2012. 182 с.
7. Українська народна музична творчість : навч. посібник / упоряд. Л. С. Соколова. Харків : Друкарня МАДРИД, 2019. 126 с.

Допоміжна

1. Климова Л. В. Художня культура. 10 клас: Підручник для загальноосвітніх закладів. Рівень стандарту. Академічний рівень. Київ: Літера ЛТД, 2010. 176 с.
2. Тормахова В. М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез : монографія / В. М. Тормахова. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 204 с.
3. Українська музична література. Друга частина. Навчальний посібник для учнів дитячих музичних шкіл (третій рік навчання). Рівне, 2007. 136 с.
4. Художня культура. 10 клас: Тематичні розробки уроків. Рівень стандарту. Академічний рівень / Л. М. Масол, О.В. Гайдамака. Харків: Вид-во «Ранок», 2010. 336 с.

Інформаційні ресурси

1. А Журнал Музика URL: <https://mus.art.co.ua/muzychnyj-svit-hryhoriya-skovorody/>
2. Мала сторінка. URL:<https://mala.storinka.org/>
3. Суспільне культура. «З'єднав Східну і Західну Україну». <https://suspilne.media/culture/405680-zednav-shidnu-i-zahidnu-ukrainu-do-181-ricnici-z-dna-narodzenna-kompozitora-mikoli-lisenka/>
4. History. Твоя електронна бібліотека. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/klimova-art-culture-10-class-2010/6.php>
5. Український Музичний Світ.Скорик Мирослав Михайлович. URL: <https://musical-world.com.ua/artists/skoryk-myroslav-myhajlovyh/>